

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ДИСЦИПЛІН КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ЦИКЛУ

І. А. Дришлюк

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального права, кримінального процесу та криміналістики

ПОНЯТТЯ ТА СИСТЕМА ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНІКИ

В науці кримінального права, враховуючи специфіку небережних злочинів, пропонуються такі класифікації цих злочинів, в основу яких покладена сфера діяльності. Така класифікація допомагає встановити причини небережних злочинів та виробити заходи щодо запобігання їм. Ця класифікація важлива також для правильної кваліфікації небережних злочинів, оцінки небережної поведінки та особистості винної особи і, в кінцевому підсумку, для призначення справедливого покарання.

В юридичній літературі наводяться ті чи інші варіанти класифікації небережних суспільно небезпечних діянь. На думку П. С. Дагеля, небережні злочини можна поділити на дві групи: 1) побутові та 2) професійні. Побутові небережні злочини, у свою чергу, поділяються на два підвиди: а) злочини, що вчиняються поза сферою і без використання технічних засобів чи інших джерел підвищеної небезпеки, та б) злочини, що вчиняються у сфері дії або з використанням технічних засобів чи інших джерел підвищеної небезпеки. Професійні небережні злочини поділяються на три види: а) злочини, що вчиняються у сфері дії чи з використанням технічних засобів або інших джерел підвищеної небезпеки; б) злочини, що вчиняються у сфері суто професійної діяльності, та в) злочини, що вчиняються в процесі використання посадових (управлінських) функцій [1, с. 17–20].

Небережні злочини першого виду — найбільш численна група серед небережних злочинів. Вони вчиняються найчастіше в процесі професійної діяльності, однак, з огляду на наси-

чення побуту людей технічними засобами, ці злочини можуть мати місце і у побуті. Особи, не пов'язані професійно з використанням технічних засобів, найчастіше підпадають у сферу їх дії, тому така небережна поведінка може призвести до порушення безпечної діяльності цих засобів і в результаті — до тяжких наслідків. Тому злочини зазначеної групи можуть вчинятися як особи, які самі використовують технічні засоби, так і особи, що перебувають у сфері їх дії.

Деякі науковці виділяють чотири групи небережних злочинів: 1) злочини, вчинені з небережності у побуті (без використання технічних засобів); 2) злочини, вчинені у сфері взаємодії людини з технікою; 3) злочини, вчинені через небережність у сфері професійної діяльності, не пов'язаної з виконанням управлінських функцій або з використанням технічних засобів; 4) злочини, вчинені через небережність у сфері здійснення посадових (управлінських) функцій [2, с. 250–251].

Н. Ф. Кузнецова та Г. М. Міньковський запропонували іншу класифікацію небережних злочинів у відповідності зі сферами діяльності. Вони вважають, що доцільно виділяти види небережної злочинної поведінки, пов'язані з порушенням правил: 1) безпеки використання машин і механізмів у народному господарстві; провадження робіт, що вимагають особливої обережності; 2) безпеки експлуатації транспортних засобів; 3) безпеки при виробництві та передачі енергії, транспортуванні і зберіганні енергоносіїв; 4) екологічної безпеки; 5) медичної безпеки; 6) побутової безпеки; 7) безпеки виконання посадових і професійних обов'язків, крім передбачених вище випадків; 8) майнової безпеки [3, с. 354].

Викладена класифікація є детальною та враховує як зміни, що відбуваються в суспільстві, так і тенденції розвитку законодавства. Однак така детальна класифікація становить інтерес у першу чергу для розроблення профілактичних заходів, а отже, для такої галузі, як кримінологія. З точки зору кримінального права та проблем кваліфікації небережних злочинів класифікація цих злочинів повинна мати інші критерії.

При розгляді небережних злочинів першу класифікаційну групу таких злочинів становлять небережні діяння, вчинені в побутовій сфері. Ця група злочинів далеко не найчисленніша, однак саме ці злочини характеризуються найменшим ступенем

суспільної небезпеки, тому що, як звичайно, вчиняються шляхом порушення неписаних, але встановлених у суспільстві правил обережності.

Друга група — злочини, які становлять професійну необережність. На відміну від побутової необережності, професійна необережність має низку спеціальних ознак. Це: 1) специфіка сфери здійснення — сфери професійної діяльності; 2) професійна необережність характеризується підвищеним ступенем суспільної небезпеки; 3) специфіка об'єктивних і суб'єктивних ознак; 4) підвищена відповідальність за професійну необережність.

Розподіл на професійну та побутову необережність має найбільше значення відносно випадків недбалості. Об'єктивними критеріями останньої є передбачливість і навички, вироблені в процесі певної діяльності. Природно, вони більше розвинені у професіоналів, ніж в аматорів.

Сфера професійної необережності різноманітна і може бути розбита на підгрупи, наприклад, злочини, що посягають на екологічну безпеку, медичну безпеку, в галузі управлінської діяльності тощо.

Найчисленніша група необережних злочинів — це злочини у сфері використання технічних засобів, у тому числі джерел підвищеної небезпеки. Ці злочини становлять підвищену суспільну небезпеку, тому що саме при їхньому вчиненні гине велика кількість людей, заподіюються каліцтва та колосальні матеріальні збитки.

Література

1. Дагель П. С. Неосторожность: уголовно-правовые и криминологические проблемы [Текст] / П. С. Дагель. — М. : Юрид. лит., 1977. — 230 с.
2. Криминология [Текст] : учебник / под ред. И. И. Карпец, В. Е. Эминова. — М. : Манускрипт, 1992. — 486 с.
3. Криминология [Текст] : учебник / под ред. Н. Ф. Кузнецовой, Г. М. Миньковского. — М. : Изд-во МГУ, 1994. — 415 с.